



دیدار اولین شکوفه گیلاس
آنتولوژی هایکو

گردآوری و برگردان:
سعید شیری، مجتبا مسعودی

دیدار اولین شکوفه گیلاس آنتولوژی هایکو

کردآوری و برگردان:
سعید شیر، مجتبا مسعودی

آنتولوژی



نشر

عنوان و نام پدیدآور: دیدار اولین شکوفه گیلاس

سرشناسه: شیر، سعید، گردآورنده، مترجم

سرشناسه: مسعودی، مجتبا، گردآورنده، مترجم

مشخصات نشر: تهران: نشر ورا، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۴۴ص: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۸۴-۰۰-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: هایکو — ترجمه شده به فارسی — مجموعه‌ها

موضوع: Haiku — Translations into Persian— Collections

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۹ش۲ / PL۷۸۳

رده بندی دیویی: ۸۹۵/۷۱۰۰۸

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۰۱۵۰۸

دیدار اولین شکوفه گیلاس

آنتولوژی هایکو

گردآوری و برگردان: سعید شیر، مجتبا مسعودی

مدیر امور هنری: رضا حیرانی

صفحه آرای: امیرحسین ذوالقادر

ناشر: نشر ورا

امور چاپ: کسری

نوبت چاپ: اول بهمن ۱۳۹۷

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۸۴-۰۰-۹

دفتر انتشارات:

تلفن: ۰۹۱۲۸۹۵۹۱۶۳ / ۶۶۹۰۱۳۴۳

تکرام: ۰۹۳۳۰۱۶۳۴۴۳

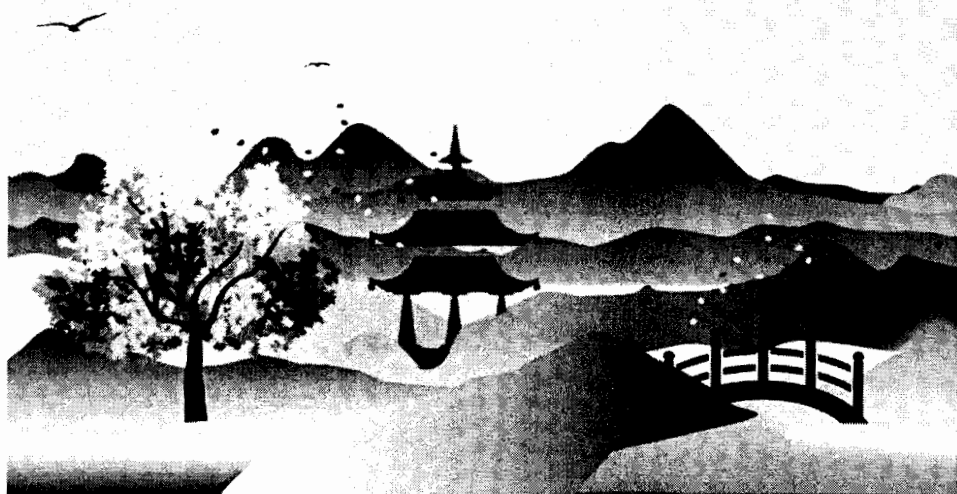
varabookpub@gmail.com

حق چاپ محفوظ است



نشر ورا

قیمت: ۳۹,۰۰۰ تومان



فهرست

۷	 سخن ناشر
۹	 یادداشت مترجمان
۱۱	 قالب‌های کلاسیک شعر ژاپن
۳۱	 تاریخ هایکو
۳۳	 هایکوسرایان و آثارشان
۳۴	 ماتسو باشو
۳۵	 یوسا بوسان
۳۶	 ماسائوکا شیکی
۳۶	 کیوشی تاکاهاما
۳۸	 ایپه کی رو ناکاتسوکا
۳۹	 سه کی ته نی هارا
۴۰	 هی ساجو سوگی تا
۴۲	 سوجو تاکانو
۴۴	 کاکيو تومی زاوا
۴۶	 کوی ناگانا
۴۹	 هایکو و هایکو سرایان مشهور ژاپنی از آغاز تا امروز
۵۱	 ای یو سوگی
۵۳	 یامازاکی سوکان
۵۴	 آراکیدا موریتاکه
۵۴	 یاسوهارا تی شیت سو

۵۶.....	یوشیما اونیت سورا.....
۶۱.....	ماتسو باشو.....
۸۷.....	ریوشی.....
۸۷.....	روکا.....
۸۷.....	یاها.....
۸۸.....	جوسو.....
۸۸.....	موکای کیورای.....
۹۰.....	هاتوری رن ست سو.....
۹۱.....	تاکارای کی کاکو.....
۹۶.....	سورا.....
۹۶.....	ساکای یامی.....
۹۷.....	نوزاوا بون چو.....
۹۹.....	موری کاوا کیوروکو.....
۱۰۰.....	سودو.....
۱۰۰.....	کونیشی رایزان.....
۱۰۱.....	تاچی بانا هوکوشی.....
۱۰۲.....	میزوتا ماساهیده.....
۱۰۳.....	کین پو.....
۱۰۳.....	کاگامی شیکو.....
۱۰۳.....	اوچی اتسوجین.....
۱۰۴.....	سمپو.....
۱۰۵.....	اوتسویو.....
۱۰۵.....	کی این.....
۱۰۵.....	ریوسوی.....
۱۰۶.....	گوچی کو.....
۱۰۶.....	میورا چورا.....
۱۰۷.....	هاری باکوسوی.....
۱۰۷.....	اوشیما ریوتا.....
۱۰۹.....	کاواکامی فوهاکو.....
۱۰۹.....	یوسا بوسان.....
۱۲۱.....	کورویاناگی شوها.....
۱۲۲.....	تان تایگی.....
۱۲۴.....	تاکائی کی تو.....
۱۲۴.....	جینکو.....
۱۲۵.....	کاتو گیودای.....
۱۲۵.....	توکو.....
۱۲۶.....	تایودا چاسوی.....

۱۲۶	کاتسوری
۱۲۶	کوبایاشی ایسا
۱۴۰	ساکای هویتسو
۱۴۰	ياماموتو ريوكان - ريوكان تاي گو -
۱۴۳	کوها
۱۴۳	ماسائوکا شیکي
۱۵۳	ناتسومه سوسه کی
۱۵۴	کانه کو توتا
۱۵۵	اوتسوجی
۱۵۵	ريونوسوکه آکوتاگاوا
۱۵۷	چو شو
۱۵۷	چوی
۱۵۷	سی سی
۱۵۷	تانه دا سانتوکا
۱۷۴	کیوشی تاکاهاما
۱۷۷	کاواباتا بوشا
۱۷۸	نای تو می سیت سو
۱۷۹	ياماگوچی سی شی
۱۸۰	شیاکو
۱۸۱	می کی رافو
۱۸۱	میزوهارا شوشی
۱۸۳	هایکوی امروز ژاپن
۱۸۵	یوشیکو نایتو
۱۸۵	کیمیکو ایتامی
۱۸۵	هاسوکو ایچی ما
۱۸۶	کاتو شوسان
۱۸۷	کوکو کاتو
۱۸۸	تاکاها شوگیو
۱۹۲	کوجو
۱۹۱	هایکوی مدرن ژاپن
۱۹۳	اوزاکی هوسای
۱۹۳	یوسودا آرو
۱۹۵	هینو سوگو
۱۹۶	کانه کو توتا
۱۹۶	شی زو میاساکو
۱۹۶	آیکو کوماگای
۱۹۶	مامولو کورودا

۱۹۷		سومیو موری
۱۹۷		تاشی آکوو
۱۹۷		می کی هی کو ایتامی
۱۹۸		میتسو هاشی توشیو
۲۰۱		زنان هایکو سرا
۲۰۳		چینه جو
۲۰۳		دن سوتو جو
۲۰۴		کاواپی چی گیت سو
۲۰۵		سونو - جو
۲۰۶		شیبا سونومه
۲۰۷		چیو نی
۲۱۴		کویو نی
۲۱۴		ایمازومی سوگیت سو نی
۲۱۵		انوموتو سیفو جو (سیفو نی)
۲۱۶		تاگامی کی کوشا زنشوو (کی کوشا- نی)
۲۱۹		کوبوتا سیفو
۲۱۹		ایچی هارا تایو- جو
۲۲۱		هاشیموتو تاکاکو
۲۲۲		آبه میدوری جو
۲۲۲		تاتسوکو هوشینو
۲۲۴		ناکامورا تی جو
۲۲۴		هوسومی آیاکو
۲۲۶		سوزوکی ماساجو
۲۲۹		هایکوهای پراکنده از زنان
۲۳۱		هاگی جو
۲۳۱		شی سی جو
۲۳۲		کاتسورا نابوکو
۲۳۲		کاواپی چی گیتسو
۲۳۲		تاکه شیتا شیزونو جو
۲۳۳		ایشی باشی هایدنو
۲۳۵		زنان نو کلاسیک
۲۳۷		سوباکو هوشینو
۲۳۸		این هاتا تی کو
۲۴۰		سوگیتا هی ساجو
۲۴۱		یوشینو یوشیکو

سخن ناشر

هایکو از دیرباز در میان مخاطبان ایرانی علاقمندان خود را داشته است. از زمان ترجمه اولین هایکوها به زبان فارسی تا امروز انبوهی از کتاب‌ها در این حوزه منتشر شده است. اما آنچه همیشه در این میان غایب بوده است کتابی تحلیلی و دقیق در خصوص تاریخچه شکل‌گیری و روند هایکونویسی در کشور ژاپن به عنوان مبدا آن است. کتاب حاضر تلاش کرده است تا با نگاهی موشکافانه و دقیق ضمن معرفی مهمترین هایکوسرایان ژاپنی وجه تشابه و تمایز هایکوسرایان را با یکدیگر مشخص کند. از سوی دیگر با ارائه نمونه شعرها به دو زبان فرصتی پدید آورده است تا علاقمندان بتوانند با دقت بیشتری از این مجموعه بهره ببرند. نشر ورا در ادامه مسیر خود برای انتشار آثاری تحلیلی خرسند است که آنتولوژی هایکوی ژاپنی را در اختیار علاقمندان قرار می‌دهد. روندی که امیدواریم با کتاب‌های بعدی تداوم یابد.

مدیریت نشر ورا

یادداشت مترجمان

دفتر پیش رو مجموعه‌ای است از هایکوی ژاپنی همراه با تاریخچه و سیر دگرگونی آن و زندگی‌نامه شاعران مشهور هایکوسرا که همگی از فضای مجازی (اینترنت) برگرفته و از انگلیسی به فارسی ترجمه شده است. از این رو مترجمان صرفاً به منابعی که در اینترنت قابل دسترسی بوده مراجعه نموده و آنچه را که در این زمینه معتبر و مفید تشخیص داده‌اند گزینش کرده‌اند. ممکن است ترجمه انگلیسی همه هایکوها در یک سطح نباشد، هرچند بیشتر آنها برگرفته از ترجمه‌های آر. آچ. بلایت است که از هایکو‌شناسان و مترجمان نامدار به شمار می‌رود.

شایان ذکر است با توجه به تفاوت هنجارهای نحوی زبان‌های انگلیسی و فارسی و ویژگی‌های هر یک از این دو زبان، مترجمان کوشیده‌اند در برگرداندن شعرها لحن و هنجار زبان مقصد (فارسی) رعایت شود و تا آن‌جا که به دگرگونی و تغییر مفهوم نینجامد هایکوها در فارسی از گونه‌ای موسیقی و وزن منعطف برخوردار شوند. از این رو ممکن است در ترجمه، واژه یا واژه‌هایی به هایکو افزوده یا از آن کاسته شده باشد. به طور کلی محور توجه، برگردان مفهوم کلی شعر یا انتقال حس مورد نظر شاعر بوده است. هرچند پاره‌ای از آن‌ها فاقد موسیقی و وزن هستند و صرفاً به زبان نثر برگردانده شده‌اند. همچنین با آگاهی از این که هایکو کوتاه‌ترین و موجزترین گونه شعری جهان است، رعایت ایجاز و فشردگی در برگرداندن آن به فارسی به عنوان اصلی مهم مورد توجه مترجمان بوده است. خلاصه این که این دفتر دارای چند ویژگی است:

(الف) برگردان فارسی بیشتر هایکوها به خصوص کلاسیک‌ها - از گونه‌یی وزن انعطاف‌پذیر برخوردار است.

(ب) زندگی‌نامه هایکوسرایان برجسته و مشهور همراه با آثارشان بر حسب تقدم تاریخی آورده شده است.

ج) تاریخچه و سیر پیدایش و دگرگونی هایکو به اختصار بررسی شده است.

د) به اصطلاحات، مفاهیم، سنت‌ها، تعاریف و نظریه‌های این ژانر شعری پرداخته شده است.

در ضمن از پرداختن به مکاتب دین و بودیسم و تاثیر آنها بر هایکوی ژاپنی صرف نظر شد. به اعتقاد ما آنچه در هایکو بیش از هر چیز دیگر مورد توجه است طبیعت و جلوه‌های گوناگون آن و تلاش شاعر در ماندگار کردن این جلوه‌ها و انتقال حس ناشی از آن است. از این رو نمی‌توان لزوماً هر هایکو را حاوی اشاره‌ای به دین یا بودیسم و یا هر مکتب فکری دیگر دانست، نکته‌ای که در باره نسبت شعر فارسی با عرفان نیز صادق است.

لازم به ذکر است که هایکوهای این دفتر از منابع اینترنتی زیر انتخاب شده‌اند:

1-Thegreenleaf. co. uk

2-Terebess Asia Online (TAO)

3-A selection of Matsuo Basho's Haiku

4-Haikupoetshut. com

5-Introducing Haiku poets and topics(WKD)

6-Ahapoetry. com

7-Japanese Modern Haiku by Keiko Higuchi

8-Far Beyond the Field:Haiku by Japanese Women by Makoto Ueda

همچنین زندگی‌نامه شاعران ژاپنی عمدتاً برگرفته از سه مرجع زیر است:

۱ دانشنامه اینترنتی ویکی‌پدیا

۲ دانشنامه بریتانیکا

۳ منبع اطلاعاتی دبلو. کی. دی (World Kigo Database)

گردآورندگان این اثر بر خود واجب می‌دانند از زحمات دوست فاضل آقای حمید حبیبیان که متن انگلیسی تک‌تک هایکوها را با برگردان فارسی آنها مطابقت داده و با پیشنهادهای خود به رفع برخی کاستی‌ها یاری رسانده است صمیمانه سپاس‌گزاری نمایند.



قالب‌های کلاسیک شعر ژاپن

چه احساس خنکایی
از دیوار مقابل پاهای!

تانکا، رنکا، هایکای، هوکو، هایکو

تانکا^۱

تانکا در زبان ژاپنی به معنای «آواز کوتاه» است و نمی‌توان آن را گونه‌یی هایکوی بلند دانست بلکه خود قالبی مستقل است. تانکا شعری است بی‌قافیه شامل پنج سطر که سطرها به ترتیب دارای ۵/۷/۵/۷/۷ هجاست. اغلب سه سطر نخست، بخش اول و دو سطر آخر، بخش دوم شعر را تشکیل می‌دهند. معروف‌ترین تانکاها سروده میکی رافو^۲ (۱۸۸۹-۱۹۴۶) است که از آن جمله می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد:

An eagle soaring high

Sharp eyes in search of the pray

Hunger filling its mind body

My heart took a flight with it

Hungry as the eagle.

در آسمان عقابی اوج گرفته

چشمان جستجوگرش

دنبال طعمه‌یی که ببلعد.

احساس من هم در پرواز

هم چون عقاب، گرسنه.

Far away on the horizon

Behind the branches of leafless trees

آن دوردست در افق

پشت درخت‌های تهی از برگ

1. Tanka

2. Miki Rofu

Burning crimson evening sky
Resembless the color of my face
Between the fingers of your hands.

سیمای سرخ تاب آسمانِ عصر
هم رنگِ چهره من است
در دست‌های تو، میان سرانگشتانت.

این توضیح ضروری است که تا قبل از ماسائوکا شیکی در اوایل قرن بیستم این گونه شعری واکا^۱ نامیده می‌شد. شیکی برای واکای تجدید بنا شده و مدرن واژه تانکا و برای هوکوی تجدید نظر شده واژه هایکو را پیشنهاد کرد.

رنگا^۲

رنگا یا شعر مشارکتی ژاپنی گونه‌یی شعر است که دست کم از دو کو^۳ یا بند درست می‌شود و معمولاً تعداد بندها بسیار بیشتر از این است. مطلع رنگا یا اولین بند، هوکو^۴ نامیده می‌شود که بعدها پایه و اساس هایکو شده است.

پر آوازه‌ترین استادان رنگا دو تن از روحانیان مکتب بودا یعنی سوگی (۱۵۰۲-۱۴۲۱) و باشو (۱۶۹۴-۱۶۴۴) بوده‌اند.

قدیمی‌ترین نمونه ثبت شده از رنگا اثری ست منسوب به اُتومونو یا کاموچی^۵ و یک راهب بودایی. آن دو شعری را ابداع کردند که از دو بند ۵/۷/۵ و ۷/۷ هجایی تشکیل می‌شد و این سبک شعر را رنگای کوتاه^۶ نامیدند، همچنان که سبک دیگر، رنگای بلند^۷ نامیده شد. برخی معتقدند که سنت اشعار به هم پیوسته چینی^۸ بر رنگا تاثیر گذاشته است، اما تفاوت‌های زیادی بین این دو گونه شعر وجود دارد. گونه چینی دارای وحدت موضوعی و درونمایه امیدوارکننده است که نوع ژاپنی فاقد آن است. هر چند تاریخ شعر ژاپن نشان می‌دهد که رنگا سیر تحول طبیعی و مستقل خود را داشته است.

-
1. Waka
 2. Renga
 3. Ku
 4. Hokku
 5. Otomo no Yakamuchi
 6. Tan Renga
 7. Cho Renga
 8. Linked Verse

سبک اصلی رنگا یا صد بند پیوسته^۱ فقط از شیوه بیان استاندارد تبعیت می‌کند که عبارت است از بندهای ۵/۷/۵ هجایی و ۷/۷ هجایی و در پایان نیز دو سطر هفت هجایی. در خلال سده‌های میانه و دوران ادو^۲، رنگا بخشی از فرهنگ سطوح بالای جامعه بوده است. در عصر ادو و به موازات ارتباط بیشتر شهروندان عادی با رنگا قواعد این فرم به تدریج ساده‌تر شد و فرم ۳۶ بندی آن بیشتر مورد پسند عامه قرار گرفت و نیز لهجه‌های محاوره‌ای و واژه‌های مأخوذ از زبان چینی در آن راه یافت. به این ترتیب رنگا توانست ظرفیت بیشتری برای بیان طنز و شوخی پیدا کند. این گونه رنگا را شعر فکاهی پیوندی^۳ یا به صورت ساده‌تر هایکای^۴ نامیدند. ماتسو باشو شاخص‌ترین سراینده شناخته شده این نوع شعر است.

در دوران ادو مقبول‌ترین شکل رنگا، کازن^۵ بود. در کازن که زنجیره‌ای از ۳۶ بند بود به عنوان یک اصل می‌بایست دو بار به گل ارجاع داده می‌شد (معمولاً شکوفه گیلاس) و سه بار به ماه. نخستین بند زنجیره رنگا، هوکو^۶ نامیده می‌شد که بعدها مستقل شد و هایکو نام گرفت. این نام‌گذاری در عصر می‌جی^۷ نخستین بار توسط ماسائوکا شیکی، شاعر و منتقد بزرگ ژاپن صورت گرفت. او عنوان اختصاری هایکو را به عنوان جانشینی برای عبارت Haikai No Renga پیشنهاد کرد.

رنگا که مدت ۷۰۰ سال به عنوان یک قالب شعری مردم پسند مورد توجه بود، در دوران می‌جی جنبه عام خود را کم‌کم از دست داد و شیکی که خود نیز پیش‌تر در سرودن چندین رنگا مشارکت کرده بود با رویگردانی از این شیوه اعلام کرد که این گونه شعرسرایي گروهی مناسب ادبیات امروز ژاپن نیست و با شیوه فردی رایج در غرب همخوانی ندارد.

در سرودن رنگا به عنوان یک کار شاعرانه گروهی این موضوع اهمیت داشت که افراد کافی برای مشارکت و تکمیل رنگا وجود داشته باشد، هر چند رنگای یک نفره نیز سروده می‌شد اما مشارکت دست کم سه یا چهار نفر برای تشکیل یک گروه لازم بود و این تعداد گاه به چهارده تا پانزده نفر نیز می‌رسید. اساس رنگا در اندیشه تغییر و دگرگونی است. باشو معتقد بود که این تغییر و تازگی ناشی از

1. Hyakuin Renga

۲. عصر ادو در تاریخ ژاپن به دوره زمانی ۱۶۰۳ تا ۱۸۶۸ میلادی اطلاق می‌شود. رشد اقتصادی، احکام سختگیرانه اجتماعی، سیاست‌های انزواطلبانه خارجی، حفاظت از محیط زیست و اقبال عمومی به هنر و فرهنگ از مشخصات این دوره است. این دوره با اصلاحات می‌جی در ۱۸۶۸ و پس از سقوط ادو به پایان رسید. در ضمن ادو نام قدیم شهر توکیو است.

3. Haikai No Renga

4. Haikai

5. Kasen

6. Hokku

۷. Meiji دوره‌ای از تاریخ ژاپن بین سال‌های ۱۸۶۸ تا ۱۹۱۲ تحت فرمانروایی امپراتور می‌جی که با تغییرات زیربنایی در بنیان‌های اجتماعی، سیاست داخلی، اقتصاد، امور نظامی، و روابط خارجی توأم بود. تغییرات و اصلاحاتی که باعث شد ژاپن از کشوری فئودالی و منزوی به کشوری مدرن در عرصه جهانی تبدیل شود.

تفاوتِ لحنِ شاعران، باعثِ شادابی و طراوتِ رنگا می‌شود و می‌تواند باعثِ خنده نیز گردد. معمولاً رنگا با یک هوکو^۱ شروع می‌شود که شامل سه سطر ۵/۷/۵ هجایی بود. این بند را معروف‌ترین و با تجربه‌ترین شاعر گروه می‌سرود، سپس شاعری دیگر یک بند ۷/۷ هجایی بر آن می‌افزود و به همین ترتیب سومین نفر باز بندی ۵/۷/۵ هجایی اضافه می‌کرد که با بند ۷/۷ هجایی نفر چهارم پیگیری می‌شد و به این ترتیب روندِ ساختِ رنگا که گاه تا صد بند را در بر می‌گرفت پیش برده می‌شد.

کی گو^۲ (فصل واژه)

کی گو واژه یا عبارتی است در ارتباط و وابسته به یک فصلِ ویژه سال که آن را فصلِ واژه^۳ ترجمه کرده‌اند. فصلِ واژه هم در رنگا و هم در هایکو مورد استفاده قرار می‌گیرد. هر چند موضوع فصلِ واژه به گونه‌ی ویژه در سال ۱۹۰۸ مطرح می‌گردد اما ارجاع به فصل‌ها در فرهنگ شعری ژاپن از دیرباز دارای اهمیت بوده است. در قدیمی‌ترین جنگ موجود از شعر ژاپنی در قرن هجدهم به نام *من یوشو*^۴ بخش‌هایی به موضوع فصول اختصاص داده شده است. همین موضوع در نخستین جنگ سلطنتی ژاپن با نام *کوکین شو*^۵ که حدود صد و پنجاه سال بعد تدوین شده مورد توجه بیشتر قرار گرفته و موضوع فصل‌ها بخش اعظم کتاب را به خود اختصاص داده است.

یکی از سنت‌های رایج در سرودن رنگا آن بود که می‌بایست دست کم در نیمی از بندها از طریق فصلِ واژه به فصل خاصی که شعر در آن سروده شده بود اشاره می‌شد، و در بند آغازین یعنی هوکو این ارجاع به فصل از ضروریات بود. حتا در قرن نوزدهم که به پیشنهاد شیکی هایکو به عنوان قالب مستقل مورد توجه قرار گرفت باز سنت استفاده از فصلِ واژه هم چنان حفظ شد. تا این که در قرن بیستم و در پی ایجاد گرایش مدرنیستی در هایکو کاربرد فصلِ واژه از ضروریات شمرده نشد. امروزه نیز بیشتر هایکوهای ژاپنی فصلِ واژه دارند اما در بسیاری از هایکوهایی که به زبان‌های دیگر سروده می‌شود کاربرد فصلِ واژه مورد توجه نیست.

به عنوان نمونه می‌توان از فصلِ واژه‌های زیر در شعر ژاپن نام برد:

-
1. Hokku
 2. Kigo
 3. Season word
 4. Manyoshu
 5. Kokinshu

فصل واژه	فصل مورد ارجاع
ماه	پاییز
گل آفتاب گردان	تابستان
زنجره - سیرسیرک	اواخر تابستان
بادبادک	اوایل تابستان
انگور	برداشت پاییزی
مترسک - آدمک	اوایل پاییز - مزارع برنج
برگ افتاده	زمستان
رنگارنگی برگ‌ها	پاییز
آتش بازی	سال نو

شایان ذکر است که این قراردادها با توجه به سنن اجتماعی و ویژگی‌های آب و هوایی ژاپن تدوین گردیده است. به عنوان نمونه ممکن است پرسیده شود چرا ماه که در همه فصول دیدنی است به عنوان فصل واژه‌ای برای ارجاع به پاییز در نظر گرفته شده است؟ در توجیه این انتخاب معمولاً به نقشی که ماه در کار و زندگی مردم داشته و همچنین به شرایط آب و هوایی ژاپن اشاره می‌شود. مثلاً می‌گویند با توجه به کوتاه شدن روزها در پاییز که فصل برداشت محصول کشاورزان است، بدر کامل ماه می‌تواند همچون منبع روشنایی فرصتی فراهم کند که دروگران تا دیر وقت به کار برداشت محصول در مزارع ادامه دهند. از این رو ترکیب Harvest Moon که هم به ماه فصل درو ترجمه می‌شود و هم به بدر کامل، بارها در هایکو کاربرد پیدا کرده است. همچنین در ژاپن در فصل پاییز آسمان کم‌تر ابری و در بیشتر مواقع، ماه قابل رویت است.

در ژاپن زمان فصل‌های سستی به این صورت است:

بهار	چهارم فوریه تا پنجم مه (۱۶ بهمن تا ۱۶ اردیبهشت)
تابستان	ششم مه تا هفتم آگوست (۱۷ اردیبهشت تا ۱۷ مرداد)

پاییز	هشتم آگوست تا ششم نوامبر (۱۸ مرداد تا ۱۶ آبان)
زمستان	هفتم نوامبر تا سوم فوریه (۱۷ آبان تا ۱۵ بهمن)

افزون بر این هر فصل به سه بخش آغازین، میانه و پایانی تقسیم می‌شود، به عنوان نمونه از چهارم فوریه تا پنجم مارس با نام بهار آغازین و از ششم مارس تا چهارم آوریل با عنوان بهار میانی و از پنجم آوریل تا پنجم مه با نام بهار پایانی یاد می‌شود. این تقسیم‌بندی درباره هر چهار فصل اعمال می‌شود که به دلیل طولانی شدن مطلب از ذکر آن صرف نظر می‌گردد.

نکته دیگر آن است که هایکوسرایان ژاپن عموماً از ماخذی به نام «سای جی کی»^۱ استفاده می‌کنند. این کتاب فهرستی است از انواع فصل واژه^۲ با مثال‌های شعری. در آغاز این کتاب فصلی به تعریف و توضیح فصل واژه اختصاص یافته و پس از آن فهرستی از فصل واژه‌های مرتبط با هر فصل سال با ذکر نمونه‌های شعری آورده شده است. سای جی کی سستی شامل چهار بخش بوده است که در ویرایش تازه، فصل‌های دیگری در باره سال نو و واژگان غیر فصلی^۳ به آن افزوده شده است. موضوع دیگر اختلاف جغرافیایی موجود بین شمال و جنوب ژاپن است که با توجه به فاصله زیاد شمال از جنوب طبیعی است که پدیده‌های فصلی در مکان‌های مختلف متفاوت باشند. تدوین کنندگان واژگان فصلی برای حل این مشکل از قدیم وضعیت فصلی شهر کیوتو را به عنوان مبنا پذیرفته‌اند. زیرا از دیرباز این شهر مرکز ادبیات ژاپن بوده و به ویژه در دوران ادو یعنی اوایل قرن هفدهم میلادی اهمیت بیشتری پیدا کرده است.

این نکته نیز قابل ذکر است که پیش از رواج تقویم میلادی در ژاپن (۱۸۷۳) سال نو ژاپنی از ابتدای بهار آغاز می‌شد. در این کشور نیز مانند بسیاری از سرزمین‌های دیگر شروع سال نو اهمیت ویژه‌ای دارد و بسیاری از آیین‌ها و جشن‌ها در آغاز سال نو برگزار می‌شود. در هایکو معمولاً پیش واژه نخستین یا اولین ارجاعی است به سال نو مانند: نخستین طلوع یا نخستین گنجشک که خوشامدی است به سال تازه.

1. Saijiki

2. Kigo

3. Seasonless Word

کی ره جی^۱ (بُرش واژه)^۲

کی ره جی عنوانی است برای گروه ویژه‌ای از واژگان که در اشعار سنتی ژاپنی مورد استفاده قرار می‌گیرد. کی ره جی در هایکوی سنتی، هوکو، مطلع شعر، رنگا، ورنکو کاربرد دارد. مترجمان انگلیسی معادل دقیقی برای این واژه پیدا نکرده‌اند. گفته می‌شود که کی ره جی باعث استحکام ساختاری شعر می‌شود. اگر در انتهای شعر قرار گیرد به شعر شأن و اعتبار می‌دهد و پایان‌بندی آن را به اوج می‌رساند. اگر در وسط شعر قرار گیرد اندیشه جاری در آن را قطع کرده و نشان می‌دهد که شعر دارای دو اندیشه مستقل از یکدیگر است. کی ره جی بنا بر موقعیت خود در شعر می‌تواند یک وقفه، چه در آهنگ شعر و چه در نحو آن، به وجود بیاورد و نوعی حال و هوای عاطفی به عبارت قبل از خود بدهد.

بیشترین کی ره جی‌های مشترک بین رنکو و هایکو عبارتند از:

- (۱) Ka تاکید، وقتی در پایان عبارت قرار بگیرد و یک سوال را مطرح کند.
- (۲) Kana تاکید، وقتی در پایان شعر قرار می‌گیرد و نشان تعجب است.
- (۳) Keri پسوند فعلی تعجبی، ماضی نقلی.
- (۴) Ran یا Ramu پسوند فعلی نشان دهنده احتمالات.
- (۵) Shi پسوند صفتی، معمولاً در آخر بند به کار می‌رود.
- (۶) Tsu پسوند فعلی حال ساده.
- (۷) Ya لغت یا لغات پیشوندی تاکید. بریدن یک شعر به دو قسمت و ایجاد تلویحی تعادلی که خواننده را دعوت به کشف روابط داخلی شعر می‌کند.

استفاده از کی ره جی:

هر هایکو دارای سه بند است. کی ره جی معمولاً در پایان یکی از بندها می‌آید. اگر در انتهای بند آخر بیاید خواننده را به ابتدای شعر ارجاع می‌دهد و نشان دهنده یک فرم دایره‌یی است. در اغلب کارهای باشو از این تکنیک استفاده شده است. اگر کی ره جی در انتهای دو بند اول بیاید عملکردی پارادکسیکال دارد یعنی هم می‌تواند باعث قطع و بُرش و هم باعث پیوند دو تصویر یا دو اندیشه شود.

مثال: واژه میانی Ya

Yuku/haru/ya/tori/naki/uo/no/me/wa/namida

Go/spring/-/bird/crying/fish/'s/eye/as-for/tear

1. Kireji

2. Cutting Word

Spring going

رفتن بهار -

Birds crying and tears

نالۀ پرندگان واشک چشم ماهیان*.

In the eyes of fish.

در این مثال واژه کی ره جي ya در انتهای بند اول آمده است و در ترجمه با یک خط تیره نشان داده شده است. اثر آن بریدن یا قطع عبارت پس از «رفتن بهار»^۱ است و خواننده را به تعمق درباره رابطه آن عبارت و بقیه هایکو وامی دارد.
مثال: واژه انتهای Kana^۲ در هایکوی دیگری از باشو

Hiyahiya/to/kabe/wo/fumaete/hirune/kana

Cool/so/wall/(accusative)/put feet on/siesta/how

How cool the feeling

چه احساس خنکایی

Of a wall against the feet!

از دیوار مقابل پاها!

در اینجا واژه کی ره جي در آخر شعر آمده است و اثر آن توضیح و شگفتی است و باعث می شود خواننده دوباره شعر را بخواند. در ترجمه انگلیسی با کلمه تعجبی how نشان داده شده است.

هایکو^۳

هایکو گونه ای است از شعر ژاپنی مشتمل بر هفده مورا^۴ یا آن جی^۵ به ژاپنی در قالب سه عبارت پنج، هفت، پنج مورایی. هرچند این گونه شعری اغلب دارای هفده هجاست، اما باید توجه داشت که هجا^۶ با مورا تفاوت دارد. هایکو معمولاً شامل فصل واژه^۷ و برش واژه (کی ره جی) است. در ژاپن

1. spring going

2. Kana

3. Haiku

۴. مورا Mora واژه ای است در علم واج شناسی که به عنوان واحدی برای تعیین وزن واج ها به کار می رود، موجزترین تعریف مورا تعریفی است که جیمز دی. مکاوی James. D. Maccawley زبان شناس آمریکایی ارائه داده است: «مورا عبارت است از واحدی که برای هجای بلند دو و هجای کوتاه یک در نظر گرفته می شود.» طبق این تعریف در مقایسه با زبان فارسی می توان گفت یک مورا معادل یک هجای کوتاه، دو مورا معادل یک هجای بلند و سه مورا معادل یک هجای کشیده محسوب می شود. بدین ترتیب ظرفیت هجایی هر هایکو در زبان ژاپنی معادل هفده هجای کوتاه در زبان فارسی است.

5. Onji

6. Syllable

۷. کی گو
*. باشو